

POSJET HRVATSKIM MUZEJIMA - STATISTIKA BROJA POSJETA (2006. g.) I TRENDOVI

Markita Franulić

Muzejski dokumentacijski centar, Zagreb

Uvod

Broj i struktura posjeta muzejima neki su od mjerila kvalitete rada muzeja (ili prezentacije njihova rada), pokazatelj prisutnosti muzeja u javnosti i participacije stanovnika u kulturnim djelatnostima, što je jedan od bitnih segmenata statističkih istraživanja u zapadnoeuropskim zemljama, a važni su i u gospodarskoj djelatnosti kao što je turizam. Naravno, to su samo neki razlozi za praćenje posjeta muzejima i uglavnom su općenite prirode. Osim toga, muzeji i referalne muzejske institucije, u različite svrhe, provode i specifična istraživanja ciljanih kategorija posjetitelja.

Iako se broj posjeta ponekad želi nametnuti kao jedan od glavnih kriterija za utvrđivanje kvalitete muzejskoga rada, on to nije i ne može biti, jer postoje mnogi segmenti rada u muzeju koji mogu biti visokokvalitetni, a ne odražavaju se i na broj posjeta. Čini mi se da je, barem u Hrvatskoj, problem u načinu prezentacije projekata te njihove komunikacije javnosti.

Radno vrijeme muzeja, prisutnost muzeja u publikacijama turističkih udruženja i agencija, turističkim vodičima i na web stranicama, signalizacija u naseljima, također su neki od činitelja koji utječu na posjet, ponajprije turista.

U Hrvatskoj (još uvijek) posjet muzeju, kao i prihod od toga, te druge vrste vlastitoga prihoda, nisu bitan segment ukupnog prihoda muzeja, niti su presudni za njegov rad.

Izvori podataka koje koristimo u ovom radu su: Registar muzeja, galerija i zbirki u RH kojeg vodi Muzejski dokumentacijski centar (MDC), godišnje publikacije *Izvešća hrvatskih muzeja* i *Izvešća zagrebačkih muzeja* iz razdoblja od 1999. do 2006. (također u izdanju MDC-a), podaci Državnog zavoda za statistiku te izvještaji European group for museum statistics (EGMUS-a). Podaci se odnose na 2006. godinu. Redovito se i sustavno prikupljaju i uspoređuju brojevi podaci o ukupnom broju posjeta za sve hrvatske muzeje (što provode MDC i Državni zavod za statistiku), ali ne postoji sustavno istraživanje strukture posjetitelja, barem ne na razini cjelokupne muzejske zajednice u Hrvatskoj.

Posebne evidencije posjeta i istraživanje strukture posjetitelja prepušteno je samim muzejima. Tako se, na primjer, posebno evidentiraju posjetitelji i sudionici muzejske igre u povodu

Međunarodnog dana muzeja, grupni posjeti, posjeti povremenim izložbama, broj djece i učenika, broj stranih posjetitelja, broj posjetitelja s plaćenom ulaznicom, broj besplatnih posjeta, broj sudionika na različitim događanjima (promocijama, koncertima i sl.), ali ponavljam, ne sustavno na razini Hrvatske.

U Registru muzeja, galerija i zbirki u RH na kraju 2006. g. bilo je 200 muzeja, odnosno jedinica u bazi podataka. U njima je radilo 907 stručnjaka (u što nije ubrojeno administrativno i pomoćno osoblje), što znači da je prosječno po muzeju bilo zaposleno 4,5 stručnjaka, s punim radnim vremenom (FTE). Valja napomenuti da se u Registru vode kako veliki muzeji s brojnim stručnjacima, tako i male muzejske zbirke čija je jedina djelatnost - postav otvoren za posjetitelje u određeno doba dana ili godine. Od 200 jedinica, u njih 44 bila je zaposlena samo 1 stručna osoba, a u njih 42 niti jedan stručnjak (najčešće nitko).

Ukupan broj građe na kraju 2006. u svim hrvatskim muzejima bio je oko 5.650.000 predmeta. U strukturi stručnog osoblja najviše je kustosa – 59 %. Muzejskih pedagoga ili kustosa koji se bave pedagoškim poslovima bilo je 22 (2,4 %), a osoba zaduženih za PR i marketing, visoke stručne spreme različitih profila, u svim hrvatskim muzejima bilo je ukupno 9 (manje od 1 %).

Ti podaci svode broj muzeja za analizu posjeta na otprilike 120, a to je i približan broj izvještaja o radu koje MDC prikupi i objavi posljednjih godina.

Broj posjeta 2000.-2006.

Praćenje broja posjeta u razdoblju od 2000. do 2006., na temelju godišnjih izvještaja o radu, pokazuje gotovo kontinuiran rast:

2000.	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.
845,000	1,402,500	1,474,000	1,901,000	2,352,000	2.260.627	2.505.636

Nedavno objavljeni podaci Državnoga zavoda za statistiku pokazuju porast posjeta muzeja za 32% u odnosu prema 2003. g, što se manje-više poklapa s podacima MDC-a (te dvije institucije koriste različite metodologije).

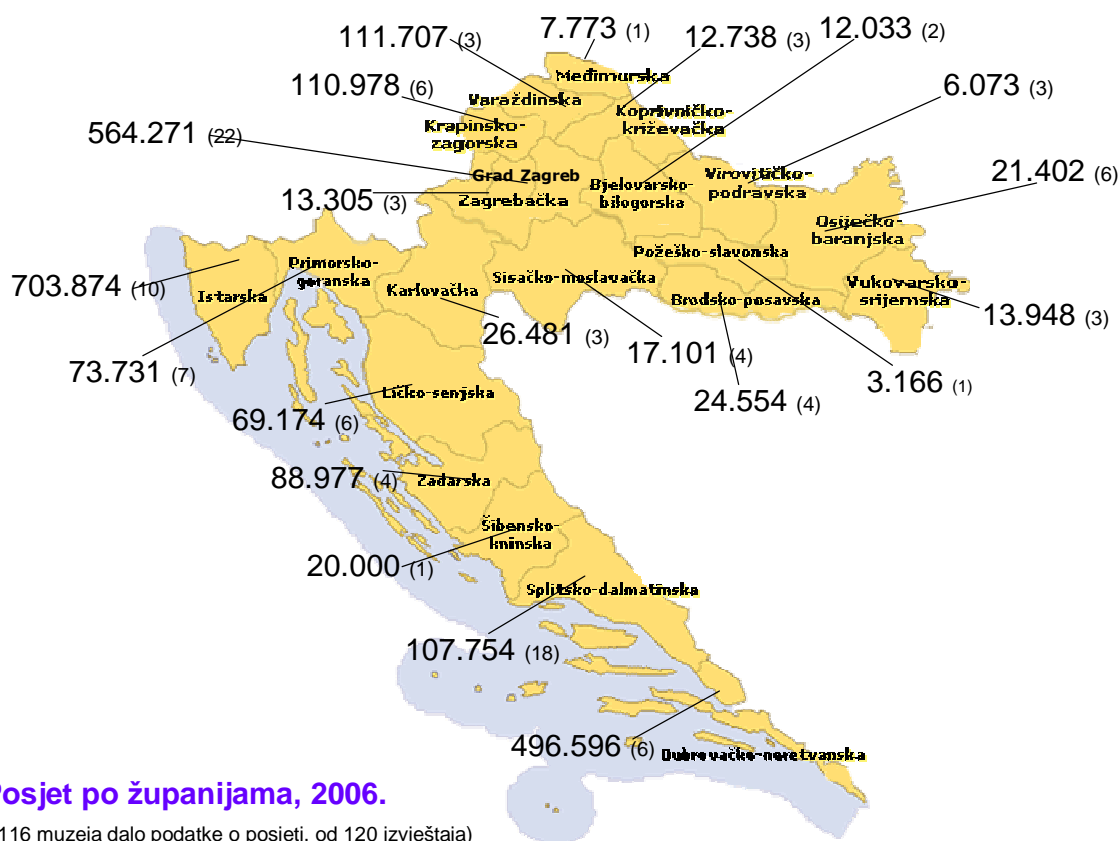
Valja napomenuti da podaci o broju posjeta ovise i o broju muzeja koji su određene godine dali podatke o posjetu. Tako je znatnom je skoku broja posjeta u 2001. g. pridonijela činjenica da su te godine prvi put podatke dostavili Dubrovački muzeji i JU Nacionalni park Brijuni koji u svom sastavu imaju i muzej (ukupno oko 340.000 posjeta), a 2003. g. svojim podacima

o posjetu prvi put se pridružuje Arheološki muzej Istre u Puli koji u svome sastavu ima glasoviti Amfiteatar koji je zabilježio više od 300.000 posjeta.

Pregled posjeta po županijama

Županija	Broj posjeta		Broj muzeja	
	2005.	2006.	2005.	2006.
Bjelovarsko-bilogorska	14.634	12.033	2	2
Brodsko-posavska	18.638	24.554	4	4
Dubrovačko-neretvanska	486.455	496.596	4	6
Istarska	659.663	703.874	9	10
Karlovačka	27.164	26.481	3	3
Koprivničko-križevačka	46.472	12.738	5	3
Krapinsko-zagorska	113.114	110.978	6	6
Ličko-senjska	50.371	69.174	3	6
Međimurska	7.781	7.773	1	1
Osječko-baranjska	25.140	21.402	6	6
Požeško-slavonska	3.021	3.166	1	1
Primorsko-goranska	58.448	73.731	6	7
Sisačko-moslavačka	16.298	17.101	4	4
Splitsko-dalmatinska	129.378	107.754	18	18
Šibensko-kninska	20.484	20.000	2	1
Varaždinska	103.065	111.707	3	3
Virovitičko-podravska	9.501	6.073	3	3
Vukovarsko-srijemska	20.683	13.948	4	3
Zadarska	77.731	88.977	4	4
Grad Zagreb	363.715	564.271	23	22
Zagrebačka	8.871	13.305	3	3
	2.260,627	2.505,636	114*	116*

Napomena: 2005. - 114 jedinica dalo je podatke o posjeti (od 119 koje su dale izvještaj o radu); 2006. - 116 jedinica dalo je podatke o posjeti (od 120 koje su dale izvještaj o radu)

Najviše posjeta ostvareno je u Gradu Zagrebu (22,5 % od ukupnog broja), gdje je i najviše muzeja, i to onih nacionalne važnosti, s najvećim brojem građe (oko 3.160.000 predmeta – 56 %) i s najviše stručnjaka – 370 (41 %).

Pregled po županijama pokazuje da županije koje se tradicionalno smatraju turističkima (one smještene uz more) u načelu imaju veći broj posjeta od onih u kontinentalnom dijelu Hrvatske. No, u 2006. g. broj posjeta npr. u Splitsko-dalmatinskoj županiji (drugoj po broju muzeja) manji je od onoga u Varaždinskoj i Krapinsko-zagorskoj županiji u SZ dijelu Hrvatske. U tim dvjema kontinentalnim županijama muzeji i gradovi organiziraju manifestacije koje privlače brojnu publiku. To pokazuje da smještaj muzeja u krajevima koje posjećuje velik broj turista zbog odmora, gubi svoju prednost pred atraktivnim i medijski dobro popraćenim programima za ciljanu publiku. U Dubrovačkim muzejima, s tradicionalno velikim brojem posjeta, već se godinama oko 2/3 posjeta odnosi na organizirane posjete, iz čega možemo zaključiti da je upravo to razlogom velike posjećenosti te institucije.

Posjećenost nekih muzeja u dalmatinskim gradovima (znači u tradicionalno turističkoj regiji) slična je onoj koju bilježe muzeji u kontinentalnoj Hrvatskoj. Posjećenošću se na moru izdvajaju Dubrovački muzeji, Arheološki muzeja Istre u Puli, Povijesni muzej Istre u Puli

(60.000), dok su na kontinentu to muzeji u sjeverozapadnoj Hrvatskoj - Gradski muzej Varaždin s 40.000 posjeta, Dvor Trakošćan sa 68.000 posjeta te Muzeji Hrvatskog zagorja (5 njih) s gotovo 100.000 posjeta, među kojima je Muzej Staro selo u Kumrovcu s 40.000 posjeta.

Većinu posjetitelja čini domaća publika.

Iz priloženih podataka, također se može zaključiti da se tradicionalni pojam "turističke destinacije" mijenja i u Hrvatskoj, no to je posebna tema.

Primjer Osječko-baranjske županije na krajnjem istoku Hrvatske pokazuje da veličina grada u kojemu je muzej nije presudna za broj posjeta: muzeji u Osijeku, znatno većem gradu od Đakova i Našica, pokazuje tek nešto veći broj posjeta nego u spomenutim dvama gradovima. Muzej grada Splita, u drugom po veličini gradu u Hrvatskoj, ima nešto manji posjet od Muzeja grada Bjelovara, a gotovo dvostruko manji broj od Muzeja grada Korčule, smještenog također u povijesnoj jezgri turističkoga grada (kao i splitski), znatno manjeg od Splita.

Najposjećeniji muzeji – "Top 15"

	Muzej	Broj posjeta	Napomena	2005.
1.	Dubrovački muzeji, Dubrovnik	445.000	6 različitih muzeja čini 1 instituciju	-
2.	Arheološki muzej Istre, Pula	444.952	Amfiteatar: 417.658; Muzej: 9.896; Augustov hram: 10.034; Nezakcij: 7.364	-
3.	Galerija Klovićevi dvori	200.000		8.
4.	JUNP Brijuni – Odjel "Kulturno-povijesna baština"	155.410		3.
5.	(Muzeji Hrvatskog zagorja) Tehnički muzej, Zagreb	(95.986) 91.735	5 različitih muzeja čini 1 instituciju	-
6.	Dvor Trakošćan	68.207		7.
7.	Arheološki muzej Zadar	66.342	Sv. Donat: 60.740; Muzej: 5.602;	5.
8.	Muzej za umjetnost i obrt, Zagreb	65.854		9.
9.	Povijesni muzej Istre, Pula	60.072		6.
10.	Arheološki muzej u Zagrebu	48.596		13.
11.	Muzej "Mimara"	45.000		nema pod.
12.	Gradski muzej Senj	42.216	Tvrđava Nehaj: 35.583; Muzej: 6.633	10.
13.	Muzeji Hrvatskog zagorja – Muzej "Staro selo", Kumrovec	40.507		11.
14.	Gradski muzej Varaždin	40.000		12.
15.	Muzeji Hrvatskog zagorja - Muzej evolucije i nalazište pračovjeka Hušnjakovo	26.221		-20.

Među najposjećenijim muzejima, najveći broj njih je smješten u zgradi koja je atraktivno kulturno dobro. To su Knežev dvor u Dubrovniku, Amfiteatar u Puli, Dvor Trakošćan, barokni dvor obitelji Oršić u kojemu je smješten Muzej seljačkih buna, Gradski muzej Varaždin u Starom gradu, gotičko-renesansnoj utvrđi.

To naravno nije slučaj samo 2006., nego je konstantna pojava od kad se objavljuju muzejska izvješća.

Još brojki

Dodatni brojčani podaci pridonose stvaranju potpunije slike o posjećenosti muzeja.

- manje od 1.000 posjetitelja: 4 muzeja
- od 1.000 – 10.000 posjetitelja: 74 muzeja
- od 10.000 – 50.000 posjetitelja: 29 muzeja
- od 50.000 – 100.000 posjetitelja: 5 muzeja
- od 100.000 – 200.000 posjetitelja: 2 muzeja
- više od 400.000: 2 muzeja

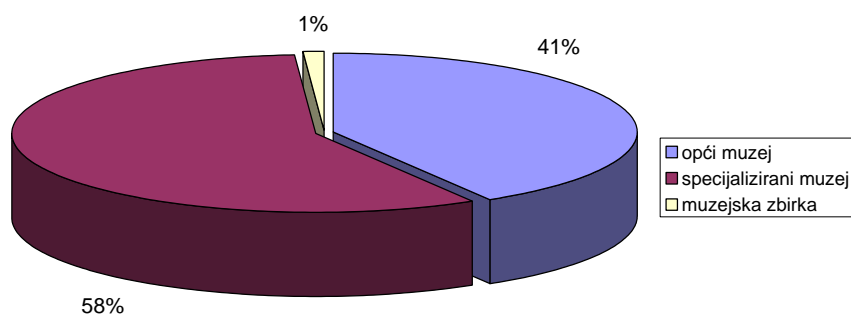
Minimum - maksimum

- Najmanji broj posjetitelja: 156
- Najveći broj posjetitelja: 445.000

Posjećenost prema tipu muzeja

	br. jedinica	br. posjeta
opći muzej	59	1.042,354
specijalizirani muzej	53	1.438,699
muzejska zbirka	4	24.583

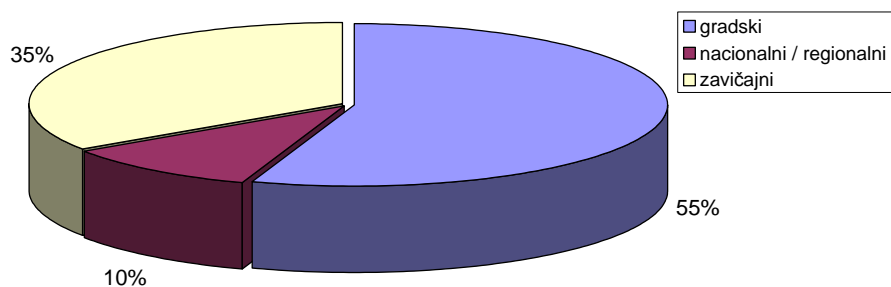
Posjećenost prema tipu muzeja, 2006.

Prema vrsti muzeja

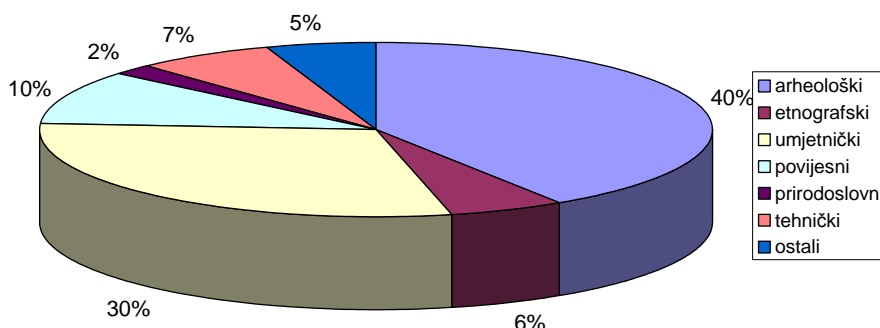
opći muzeji		
	br. jedinica	br. posjeta
gradski	14	575.910
nacionalni / regionalni	5	106.766
zavičajni	40	359.678

Opći muzeji, posjećenost prema vrsti, 2006.

specijalizirani muzeji i muzejske zbirke		
	br. jedinica	br. posjeta
arheološki	6	598.287
etnografski	4	80.609
umjetnički	24	435.968
povijesni	5	146.064
prirodoslovni	2	26.841
tehnički	3	99.196
ostali (memorijalni, biografski, pomorski...)	13	76.317

Specijalizirani muzeji i muzejske zbirke - posjećenost prema vrsti, 2006.

Prosjeci

Prosječan godišnji broj posjeta po muzeju, ako uzmemo u obzir sveukupni broj muzeja (200) iznosi 12.528, a stvaran prosjek posjetitelja u 116 muzeja koji su dali podatke o posjetu je 21.600. Podijelimo li broj posjeta s proizvoljno određenim najmanjim brojem dana koliko su muzeji otvoreni (250 dana) dobit ćemo da je prosjek posjeta u 116 hrvatskih muzeja (za koje imamo podatke o posjetu u 2006. g.) 86 dnevno ili, u 200 muzeja, 50 dnevno.

Konstante i trendovi

Iz analize posjeta muzejima mogu se izdvojiti sljedeće konstante i trendovi:

- Među najposjećenijima su muzeji smješteni u zgradama koje su kulturna dobra najviše kategorije.
- Ako muzej ima u svojem sastavu spomenik kulture ili skrbi o takvom spomeniku, obično je taj spomenik posjećeniji od samoga muzejskog postava (Amfiteatar u sklopu Arheološkog muzeja Istre, Sv. Donat u sklopu Arheološkog muzeja Zadar, Tvrđava Nehaj u sklopu Gradskog muzeja Senj).
- Te činjenice navode na pitanje koliko je razlog posjeta muzejima smještenim u dvorcima i sličnim spomenicima njihov stalni postav ili zanimanje za sam spomenik kulture.
- Veliko zanimanje vlada za muzeje na otvorenome (Muzej "Staro selo" u Kumrovcu i Muzej krapinskog pračovjeka u Krapini) i arheološke lokalitete (Salona).

Zbrojimo li posjet takvim muzejima, riječ je o brojki od gotovo 1.270,000 posjeta, što je otprilike polovica ukupnog posjeta (u svega 9 jedinica).

- Povremene izložbe posjećenije su od stalnih postava, a na ukupan broj posjeta znatno utječu velike izložbe koje prati velik publicitet (primjer Galerija Klovićevi dvori s posjetom od 200.000 u 2006. g., od čega je polovica posjet izložbi *Van Gogh, Mondrian i Haaška slikarska škola*).

- Porast posjećenosti nije ravnomjerno zastupljen nego većina muzeja ostaje u okvirima posjećenosti iz prethodnih godina, dok manji broj muzeja premašuje prosjek posjećenosti, čemu su, uglavnom, razlog povremene izložbe. Izuzetak su novootvoreni stalni postavi i muzeji koji, u pravilu, prvih godina privlače veći broj posjetitelja. (Primjer za to u 2006. je muzej posvećen Nikoli Tesli u njegovu rodnom mjestu, s oko 14.000 posjeta od ljeta).

- Većina muzeja koji se 2006. nalaze među 20-ak najposjećenijih, najposjećeniji su u cijelom razdoblju praćenja posjećenosti.

- Broj posjeta umjetničkim muzejima, koji u svijetu redovito bilježe velik posjet, pokazuje tu tendenciju samo kada je riječ o velikim izložbama s remek-djelima iz svjetskih muzeja (*Van Gogh, Mondrian i Haaška slikarska škola, Dora Maar i Picasso – dodir pogledima, Andy Warhol* ili pak velikim projektima, s brojnim popratnim događanjima, poput *Secesije u Hrvatskoj* Muzeja za umjetnost i obrt).

Struktura posjeta 2001.

Za muzeološki časopis *Informatica Museologica*¹ svojedobno je napravljena analiza posjećenosti na temelju podataka iz izvješća muzeja za 2001. godinu. Tom je prilikom na vrlo malom uzorku za koji je postojala određena, iako neujednačena specifikacija strukture posjetitelja, uočeno da muzeji najčešće vode evidenciju prema dobi posjetitelja (djeca, odrasli), prema skupnim ili pojedinačnim te domaćim i stranim posjetama. Uočeno je da se skupni posjeti i posjeti djece tj. učenika često poklapaju. Djeca tj. učenici činili su čak 54% posjeta (Muzej Like Gospić) do 90 % posjeta (Muzej krapinskog pračovjeka); skupni posjeti u nekim muzejima prelazili su 50 % (Prirodoslovni muzej Rijeka) ili su iznosili čak 67% (Dubrovački muzeji). Primjerice, 72% posjetitelja Hrvatskoga muzeja naivne umjetnosti bili stranci, u Narodnome muzeju Labin njih je bilo oko 50 %, u Kninskome muzeju 23 %, a u JU Spomen-područje Jasenovac 9%. No iz navedenih podataka uistinu se ne mogu i ne smiju izvlačiti nikakvi zaključci.

Zaključak

Pozitivna iskustva koja se odnose na posjećenost muzeja, pokazuju da muzeji, ukoliko žele biti prisutniji u zajednici i javnosti te ostvariti veći broj posjeta, osim kvalitetnim "proizvodom", publici neminovno moraju pristupiti korištenjem medijskih i reklamnih strategija.

Ni u Hrvatskoj ni u pojedinim regijama nije provedeno nikakvo sveobuhvatnije istraživanje korisnika muzeja te je i to jedan od projekata koji bi pridonijeli utvrđivanju potreba, želja i očekivanja posjetitelja, na temelju čega bi se mogli definirati strategija i postupci pristupa korisnicima muzejskih sadržaja. Takav projekt pokrenuo je Odsjek za muzeologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu, a financira ga Ministarstvo znanosti.

Europska grupa za muzejsku statistiku radi na uspostavljanju zajedničkih kriterija i upitnika za prikupljanje statističkih podataka o muzejima, među kojima su i oni o posjetu, čime će se uspostaviti zajednički kriteriji, a podaci će biti usporedivi na europskoj razini.

¹ Cukrov, Tončika; Franulić, Markita; Laszlo, Želimir; Radovanlija Mileusnić, Snježana. Analiza izvješća o radu hrvatskih muzeja za 2001. // *Informatica Museologica* 33 (3/4), 2002. Str. 144-162.